

Ю.В. Петленко, доц., канд. екон. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

О.В. Грабенко, асист.

Київський національний економічний університет

Амортизаційна політика та її вплив на інвестиційні процеси в Україні

Основна увага приділена засадам формування амортизаційної політики, які стримують інвестиційну діяльність в Україні та запропоновано можливі шляхи розв'язання даної проблеми.

амортизація, амортизаційна політика, відновлення, інвестиції

Реформування економіки України суттєво вплинуло на відтворювальні процеси. Спричинило зміни у підходах, формах та методах відтворення засобів виробництва та знарядь праці. Важлива роль у формуванні джерел фінансування відновлювальних процесів належить амортизації. Забезпечити ефективність процесів інноваційного та інвестиційного розвитку можливо через чітку та зрозумілу амортизаційну політику. Проте, дотепер дана проблема залишається актуальною, оскільки не знайшла широкого висвітлення теоретичних та практичних проблем в науковій літературі.

Окремі аспекти означеної проблеми розглядалися в наукових працях Білик М.Д., Гойко А.Ф., Дорошенко Т.В., Нейкової Л.І., Орлова П., Орлова С., проте не знайшли комплексного теоретичного обґрунтування.

В сучасних умовах розвитку економіки виникає потреба визначення змісту та принципів амортизаційної політики, які б враховували: 1) обґрунтованість фундаментальних засад амортизаційної політики України; 2) порядок визначення та норми амортизації; 3) порядок відшкодування зносу; 4) диференціація підходів та методів нарахування амортизації, 5) напрямків цільового використання амортизаційних відрахувань.

Зміст амортизаційної політики держави розкривається в нормативно – правових актах, що регламентують механізм нарахування амортизації та використання коштів, що надійшли в оборот підприємства у вигляді амортизаційних відрахувань. За допомогою норм амортизації регулюється процес відновлення та інноваційного розвитку виробництва. Особливої уваги потребує розробка стратегії амортизаційної політики держав:

- 1) агресивна політика;
- 2) помірна політика;
- 3) консервативна політика.

Агресивна політика застосовується в умовах невизначеності та передбачає прискорене нарахування амортизаційних відрахувань, що регулює темпи морального та фізичного зносу, з урахуванням терміну їх експлуатації. Прискорене нарахування амортизації є ефективним важелем стимулювання інвестиційних процесів, що сприяють активізації виробничих процесів. Вибір методу прискореної амортизації зумовлюється галузевими особливостями та потребами щодо оновлення основних засобів.

Помірна політика характерна для стагнаційних умов розвитку економіки, за

таких умов найбільш вживаними будуть лінійні методи нарахування амортизаційних відрахувань, що сприятимуть справедливому формуванню фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання.

Консервативна стратегія амортизаційної політики переважає в умовах перевиробництва, коли з'являється потреба у зниженні собівартості, відповідно амортизаційні відрахування перекладаються на наступні періоди, в які використовуватимуться засоби з вищим рівнем зносу.

Амортизаційна політика розробляється для макро- та мікрорівнів, що обумовлено сукупністю впливу різнорівневих чинників. На макрорівні зміст амортизаційної політики визначається рівнем : інноваційного розвитку; податкового навантаження; ставок за кредитами; цін; конкуренції на ринках грошей та капіталу тощо. На мікрорівні політика, щодо нарахування амортизації залежить від: забезпеченості підприємства засобами та предметами праці, інтенсивності їх використання у виробничому процесі; рівня цін на вироблену продукцію; ринкової позиції підприємства та рівня його конкурентоспроможності.

Розробка амортизаційної політики складний процес, що зумовлюється складністю класифікації об'єктів для нарахування амортизації. Об'єктами для нарахування амортизації є основні засоби та нематеріальні активи. підприємства й інших госпрозрахункових організацій, незалежно від форм власності.

Амортизації підлягають:

- 1) основні фонди, придбані та введені в експлуатацію підприємством за рахунок інвестицій;
- 2) самостійно виготовлені основні фонди;
- 3) основні фонди, передані засновниками у складі статутного фонду; — орендовані основні фонди на умовах лізингу;
- 4) основні фонди, передані безоплатно державними органами, юридичними і фізичними особами;
- 5) об'єкти, що перебувають в експлуатації у тих підприємств, яким ці об'єкти передаватимуться як основні фонди і будівництво яких не закінчено або не оформлено актами прийняття;
- 6) капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язаних із будівництвом;
- 7) устаткування й транспортні засоби, які перебувають у запасі (резерви на складі) на балансі підприємства;
- 8) племінна худоба;
- 9) нематеріальні активи.

До складу останніх, на які нараховується амортизація, входять права на промислові зразки, корисні моделі, винаходи, об'єкти авторських прав, програмне забезпечення обчислювальної техніки, право на користування будівлями і спорудами, місцями на товарних і фондових біржах, вартість (цінність) яких зменшується у процесі використання.

Амортизація нараховується на нематеріальні активи:

- 1) придбані за рахунок довгострокових інвестицій;
- 2) що надійшли безоплатно від державних органів, юридичних та фізичних осіб;
- 3) створені самостійно власником;
- 4) придбані на умовах обміну;
- 5) створені шляхом залучення стороннього виконавця.

Для повного відновлення активної частини основних фондів (машин, обладнання і транспортних засобів) амортизація нараховується протягом нормативного терміну їхньої служби або терміну, за який балансова вартість повністю переноситься на затрати виготовленої продукції. За всіма іншими основними фондами амортизаційні

відрахування на повне оновлення здійснюються протягом усього фактичного терміну їхньої служби.

Підприємство, залежно від потреб, використовує повністю зношені за нормативним терміном основні фонди. Фактичний ступінь їхнього зношення, відновна вартість і новий нормативний термін служби визначається незалежними експертами — оцінниками. Основні фонди, за новими характеристиками експертів-оцінників, відображаються в балансі з нарахуванням зношення (амортизації). Стан основних засобів в економіці характеризується рівнем відновлення табл. 1.

Таблиця 1 – Основні засоби в економіці за 2000-2003 рр.

	2000		2001		2002		2003	
	Сума, млрд.грн.	Питома вага, %	Сума, млрд.грн.	Питома вага, %	Сума, млрд.грн.	Питома вага, %	Сума, млрд.грн.	Питома вага, %
Основні засоби (у фактичних цінах), в т.ч.	828,8	100,0	915,4	100,0	965,8	100,0	990,4	100,0
промисловість	267,1	32,2	311,1	34,0	339,3	35,1	348,7	35,2
сільське господарство	96,1	11,6	93,4	10,2	87,1	9,0	87,0	8,8
будівництво	15,4	1,9	16,9	1,8	23,4	2,4	24,1	2,4
Знос основних засобів (у фактичних цінах), в т.ч.	*	%, до основних засобів	*	%, до основних засобів	*	%, до основних засобів	*	%, до основних засобів
	341,5	41,2	411,9	45,0	437,5	45,3	456,6	46,1
промисловість	149,6	56,0	161,5	51,9	176,8	52,1	189,0	54,2
сільське господарство	47,5	49,4	46,3	49,6	43,4	49,8	43,8	50,3
будівництво	7,8	50,5	8,8	52,1	12,4	52,8	12,8	53,2

Наведені в табл. 1 показники свідчать про високий рівень використання в економіці застарілого майна, так середня частка зносу наближено складає 50%, а отже, потрібні нові підходи до відновлення виробничих потужностей. Такий стан справ, насамперед зумовлений особливостями реформування економіки в цілому, та за галузями зокрема.

Невирішені стратегічні загальнодержавні програми розвитку, політична невизначеність, проблеми власності на землю, використання корисних копалин, процеси приватизації, високий рівень податкового навантаження, стримування норм амортизаційних відрахувань, все це гальмує розвиток промисловості і визначає політику в сфері амортизації та інвестицій. Означене коло проблем негативно позначається на політиці акумулювання іноземних інвестицій. Зарубіжні інвестори не готові нести інвестиційні ризики та працювати прозоро за існуючого рівня додаткових інвестиційних витрат.

Стимулом для інвестицій та ефективної діяльності промисловості повинна стати зміна системи оподаткування прибутку підприємства, коли амортизація із стримуючого чинника, стане важливим регулятором інвестиційних процесів. Враховуючи регіональні й місцеві особливості фізичного і морального стану основних фондів, необхідно запровадити систему додаткових пільг для окремих регіонів, галузей економіки, видів основних засобів.

В умовах перехідної економіки України амортизаційні відрахування повинні:

- 1) носити цільовий характер;
- 2) спрямовувати на оновлення, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення основних засобів і відновлення нематеріальних активів;
- 3) використовуватися в якості джерела інвестицій і не вилучатися до бюджету чи централізованих фондів вищестоящих організацій без згоди власника;
- 4) тимчасово використовуватися для поповнення оборотних коштів за умови заміщення їх протягом звітного року за рахунок чистого прибутку, що залишається у

розпорядженні підприємства.

Особливого підходу потребує управління амортизаційними відрахуваннями, що накопичуються методом прискореної амортизації. При встановленні фактів використання їх не за цільовим призначенням, - модернізації високотехнологічних основних засобів, - суми додатково нарахованих амортизаційних відрахувань, що перевищують розраховані за не прискореним методом, зараховується до суми прибутку, від звичайної діяльності та підлягає оподаткуванню на загальних підставах. Для стимулювання інвестицій за рахунок амортизаційних відрахувань, доцільно запровадити систему спеціальних рахунків з накопичення амортизації в іпотечному чи державних банках, з відповідним режимом функціонування. Суми розміщені на цих рахунках підлягатимуть оподаткуванню за пільговими ставками та виступатимуть заставою для поточних кредитів.

Запропоновані підходи до амортизаційної політики повинні сприяти активізації інвестиційних процесів в економіці та забезпечувати реалізацію важливих загальногосподарських задач перехідної економіки.

Список літератури

1. Фукс Анатолій Ервінович. Амортизація і оновлення основного капіталу: теорія і практика / Київський держ. економічний ін-т. — К., 1996. — 160с.
2. Хобта Валентина Михайловна, Горобец Ирина Викторовна. Стимулирование инвестиционной деятельности через налоговую и амортизационную политику государства / НАН Украины; Институт экономики промышленности. — Донецк, 1998. — 27с.
3. Харів П. С., Зятковський І. В., Вашків О. П., Михайлюк З. І., Собко О. М. Зношення і амортизація основних виробничих фондів та їх вплив на інноваційні процеси. — Тернопіль, 1996. — 28с.

Основное внимание уделено основам формирования амортизационной политики, которые сдерживают инвестиционную деятельность в Украине и предложены возможные пути решения данной проблемы.

Essential attention is spared to the bases of forming of depreciation policy, which restrain investment activity in Ukraine and are offered possible ways of decision of the given problem.